SAJŪDIS

ATGAIVA Nr. 2

LPS ROKIŠKIO RĖMIMO GRUPĖS INFORMACINIS BIULETENIS

Kviečiu visas rėmimo grupes — atsigręžkime į realų gyvenimą, mūsų paprastas problemas, į tai, iš ko susideda mūsų gyvenimas, į savišvietą ir saviauklą. Atėjo metas, kad kiekviena įstaiga, įmonė ar kolūkis įmtųsi ruošti socialinę, ekonominę, tik sau pritaikytą programą, kad tos programos ruošime dalyvautų kiekvienas kolektyvo žmogus. Tos programos, tos konkrečios programėlės, kurių niekas už mus nepadarys, kurias mums patiems teks vykdyti, yra kelias į realųjį mūsų suverenitetą.

Nesileiskime užliūliuojami žodžiais ir spalvomis, — SAJŪDIS tik dabar imasi tikrojo juodo darbo, jis turi stiprinti savo eiles, organizuotis, tvirtinti ryšius ir, kas svarbiausia, — BANDYTI IŠ TIKRŲJŲ PAKEISTI MŪSŲ GYVENIMĄ.

Tik dirbdami tą nedėkingą, juodą darbą, mes turime šansą išlikti kaip SAJŪDIS ir padėti savo tautai, savo respublikai — iš tiesų tapti Tauta ir Respublika.

Iš V. ČEPAIČIO kalbos LPS Seimo antrojoje sesijoje.

SKAUDŽIOS STALINIZMO PAMOKOS

Trisdešimt siaubo naktų

Buvo Joninių rytas — 1945 metai. Sidabru pasibarstę, žėrėjo tėviškės laukai. Švelnus ir gaivus vėjelis kedeno beržėlių garbanas, o aš ramiai miegojau saldžiu šešiolikmečio miegu. Pažadino kareiviai, kurių vienas kalbėjo lietuviškai. Liepė apsirengti ir eiti drauge. Nusivedė į netoliese buvusį mišką. Reikalavo, kad aš parodyčiau „banditų" bunkerius. Pradžioje tampė už ausų ir plaukų. Vėliau pradėjo mušti. Mušė rankomis, ir buožėmis, ir pistoleto rankena per galvą. Viskas aptemo... Atsipeikėjau ant žemės. Du kareiviai nutempė ir pastatė prie beržo. Tą beržą dar po daugelio metų aplankydavau, kol galiausiai kažkas nupjovė. Liepė pasirinkti: arba parodau bunkerius, arba nušauna. Nežinau, kuo viskas būtų baigęsi, jei tuo momentu nebūtų pranešę, kad rado bunkerį. Kareiviai jį apsupo, o man liepė eiti ir atidaryti angą. Ėjau. Bandžiau atidaryti šiaite eglutėmis užmaskuotas duris ir laukiau, kada pasipils šūviai ar granatų sprogimai. Mano laimei, bunkeris buvo tuščias...

Mane, mano mamą ir keliolika apylinkės gyventojų, kurių vienas buvo sergantis 70-metis kaimynas Rimonis, nusivarė į Degulių stotelę, sukišo į vagoną ir nugabeno į Panevėžį. „Juodas varnas" nuvežė į geležinkelio būstinę, kuri buvo įsikūrusi Stoties gatvėje, netoli tilto per Nevėžį. Galvoje man buvo tiek „guzų", kad mama vagone negalėjo uždėti kepurės... Po namu buvo rūsiai, karo metu buvusios priešlėktuvinės slėptuvės. Aš patekau į koridoriaus gale buvusią kamerą — apie dviejų metrų pločio ir tiek pat ilgio. Langelis buvo žemai, ir į nišą už grotų buvo primesta plytgalių ir akmenų tiek, kad į vidų įsiskverbdavo tik siauras šviesos spindulėlis. Jis keliaudavo per sieną ir užgesdavo. Kameroje nebuvo jokios šviesos. Koridoriuje žibėjo aprūkusi spingsulė, ir mums pašviesdavo tik tada, kai atidarydavo kameros duris. Prie vienos sienos buvo dvi lentynos: viena palubėje, antra — kiek žemiau. Atsigulti galėjo du žmonės. Prie apačioje gulinčio prisėsti — dar keturi, visi kiti — tik stovėti. Ant cementinių grindų buvo vandens ir pamėtyta plytgalių, ant kurių buvo galima sausai stovėti, pasirėmus sienos.

Į šią 4 kvadratinių metrų kamerą patalpino trylika žmonių. Vienas jų buvo sužeistas į petį ir ranką. Jo pavardė Vilius Paškauskas — mano mokyklos (Utenos), tačiau kitos klasės moksleivis. Jį pagulėdme ant viršutinės lentynos. Medicininės pagalbos niekas jam neteikė. Žaizdos pradėjo taip smirdėti, kad kitokio kvapo pradėjom nebejausti. Tik po kelių dienų jį išvedė ir negrąžino, greičiau atėjo eilė atsiguliti ant lentynos.

Jokio maisto su savim pasiėmę neturėjom. Pirmąją porciją duonos — apie 200 gramų gavome tik trečią dieną. Trečią dieną davė karšto vandens ir „balandos", tačiau neturėjome į ką pilti. Kameroje buvo tik du moliniai „bliūdukai". Vienas jų nuskilęs, todėl ir litras skysčio netilpdavo. Aš jį ir šiandien matau akyse. Rytais pasiūlydavo vandens, o per pietus sriubos, tačiau 13-kai žmonių du „bliūdukai" buvo tiek mažai, nes vos po porą gurkšnelių tekdavo. Antrą kartą niekas nepasiūlydavo. Pastoviai šaipėsi, esą „banditai" prisėdę ir nepageidauja. Po kelių dienų kažkam kilo mintis vandenį ir sriubą duoti pilti į batą. Taip visi pradėjom gauti savo porcijas...

Slinko dienos, tiksliau — naktys. Jų buvo trisdešimt. Per tą laiką né karto neteko nusiprausti, pakeisti baltinių. Rankas mazgojome po kojomis esančiame vandenyje.

Į tardymą mane pakvietė tik po poros savaičių ir tik vieną kartą. Į kalį gauti nespėjau, nes pas mano tardytoją tuo metu užėjo tas pats majoras Tarakanovas (jo pavardę įsiminiau visam gyvenimui), kuris mane miške mušė pistoleto rankena. Supratau, jog jis tardytojui pasakė, kad aš savo porciją jau esu gavęs... Po pusvalandžio mane grąžino į tą pačią kamerą ir išlaikė iki liepos 24-osios nakties. Prieš aušrą iškvietė, liepė nusirengti, matyt, norėjo iškratyti, bet pamatę, kokie mano drabužiai, liepė apsirengti. Turbūt nebuvo malonu liestis prie gyvių, kurių buvo ne tūkstančiai, bet milijonai. Išvedė į gatvę, parodė žiburį gatvės gale, liepė ten eiti ir važiuoti namo.

Kai sėdėjau prekiniame vagone ir važiavau Utenos link, pradėjo aušti. Kai pasirodė saulė, pro medžių šakas mirgėdama, aš negalėjau žiūrėti ir nieko nemačiau. Tik vėliau pripratau ir pamačiau tą neapsakomą gamtos grožį. Nėra žodžių jam aprašyti. Po mėnesio tamsos viskas atrodė taip žavu. Kaip aš atrodžiau, neįsivaizduoju. Pamačiau, kad manęs šalinasi vagone žmonės. Pastebėjau, kad per mano viršutinius drabužius žygiuoja (neperdedu) tūkstančiai balzganų „pėstininkų". Namuose mama, kuri buvo anksčiau paleista, mane išrengė sode, o drabužius sumetė į krosnį. Visas kūnas buvo pasidengęs šašais.

Sunku, tačiau jaučiu pareigą papasakoti tiesą apie tas siaubo naktis, kurių metu siautėjo stalinistiniai budeliai Panevėžyje. Jų darbas prasidėdavo apie vidurnakti ir tęsdavosi iki aušros. Su durų žvangesiu iškeliaudavo eilinė auka. Tai buvo ne tardymas, o sužvėrėjusių budelių egzekucijos. Retas kuris iš „tardymo" grįždavo savo kojomis. Daugumą atvilkdavo tarsi maišus — nepanašius į žmogų. Ir vėl išsikviesdavo sekančią auką. O koks siaubingas šauksmas sklisdavo koridoriais ir pasiekdavo rūsius! Niekas negalėjo sumerkti akių. Visi laukė savo eilės. Aš neįsivaizduoju, kaip galėjo miegoti aplinkinių namų gyventojai. Savo akimis mačiau žmogų, pavarde Jonas Simanėlis, kurio galva su liemeniu buvo tarsi suaugusi. Šis žmogus šiandien dar gyvas ir gyvena Utenoje. Jis pats gali visa tai papasakoti. Ar galima visa tai pamiršti? Ar galima leisti, kad budeliai, o dauguma jų šiandien gal yra „nusipelnę", liktų nenubausti?

Man atrodo kad ir Hitlerio, ir Stalino budeliams negali būti senaties termino. Kiekviename rajone reikia pastatyti gėdos stulpą ir jame iškalti jų pavardes. O tiems, kurie šiandien dar kalba, kad stalinistiniuose „kurortuose" nebuvo taip blogai, kaip kalbama, reikėjo pabūti mėnesį tokiose sąlygose, kokiose jie mus laikė. Tada noras teisinti tikrai praeis.

J. BARISA
Rokiškis

Nors vėliava suplevėsavo...

Mes, žemiau pasirašę pandėliečiai, esame nepatenkinti ir įžeisti dėl Pandėlio miesto vykdomojo komiteto pirmininkės L. Grochauskienės ir Pandėlio apylinkės vykdomojo komiteto pirmininkės A. Krasauskienės netinkamo elgesio pasiruošiant ir keliant naują valstybinę vėliavą Pandėlyje virš Tarybos rūmų. Lapkričio 21 d. rytą mes, K. Sileikis ir A. Simėnas, buvom išprašyti iš vykdomojo komiteto patalpų, kai buvo nuimta sena valstybinė vėliava ir ruošiama vieta naujai — valstybinei. Mus pamačius prie kopečių, A. Krasauskienė pareiškė, kad jokių mitingų, demonstracijų nebus, o vėliavą iškelsime tyliai, ramiai. Mes abu galvojome, kas čia atsitiko, kaip čia vienos moterys sugebės sumontuoti naujai vėliavai stiebą, jo pagrindą ir antgalį su gediminaičių stulpais.

Mums bestovint lauke prie durų, atėjo I. Grochauskienė ir pareiškė, kad esame nereikalingi, o ji dabar važiuojanti į rajono partijos komitetą, ten gausianti vėliavą ir iškelsią toje pačioje vietoje (sena vėliava su stovo pagrindu jau buvo nuleista). Tada aš (K. Sileikis) pasakiau Grochauskienei, kad tautinė — valstybinė vėliava yra ne tik partijos, o visos mūsų tautos, ir kad pandėliečiai sudaro dalelę tos tautos ir nori pagarbiai, šventiškai, viešai dienos metu iškelti naują valstybinę vėliavą, kurios nematė ištisus dešimtmečius. Grįžęs į mokyklą - internatą paskambinau į rajono vykdomąjį komitetą drg. Tauterienei dėl vėliavos kėlimo. Ji, pasitarusi su kitais darbuotojais, man atsakė, kad pandėliečiai gali viešai gražiai iškelti naują valstybinę vėliavą. Tada ėmėmės darbo. Mokykla - internatas davė vamzdžio stiebui, pagrindą ir stiebo antgalį su gediminaičių stulpais suvirino, sutvirtino Pandėlio remonto mechaninio cecho darbininkai, vadovaujami A. Simėno.

Grįžęs į mokyklą, apie 12 val. sužinojau, kad 15 val. kviečiamas skubus Pandėlio įstaigų vadovų pasitarimas pas miesto vykdomojo komiteto pirmininkę. Siame pasitarime Grochauskienė pasakė, kad naujos vėliavos viešai mitinge kelti negalima, nes reikia gauti leidimą iš rajono, tada praeis dar 10 dienų, o laukti negalima, reikia skubiai iškelti. Aš pirmas atsistojau ir pasakiau, kad pirmininkė nesupranta naujos valstybinės vėliavos pakėlimo momento reikšmės. Vyko aštrios diskusijos ir buvo prieita vieninga nuomonė, kad naują vėliavą Pandėlyje kelsime viešai, nepamiršdami ir himno sugiedoti (tam labai priešinosi pirmininkė).

Dauguma miesto gyventojų sužinojo, kad bus keliama nauja vėliava. Vadovų pasitarime buva prašoma, kad jos kėlimo metu būtų radifikuota vieta. Tačiau nustebome, kad duotas pirmininkės L. Grochauskienės nurodymas radijo automašiną pastatyti vykdomojo komiteto kieme, siauroje gatvėje, prie anglių ir malkų krūvos. Nustebome, o kur stovės mikrofonai, kur stovės žmonės, nes reikia pereiti per judriąją Tarybų aikštę. Pasitarėme su ryšininkais V. Kručium, Z. Salčiu, A. Baltušiu, kad žymiai geriau bus, jeigu automašiną su garsiakalbiais pastatytum prie universalinės parduotuvės esančioje aikštėje, o mikrofonus — aikštėje prie garbės lentos. Tai žymiai patogiau.

Nesmagu buvo man ir visiems ryšininkams, kai L. Grochauskienė, o vėliau ir A. Krasauskienė liepė persikelti į kitą pusę, gąsdino, kad eina skambinti pirmajam sekretoriui. Tačiau ryšininkai nepasimetė, padarėme taip, kaip geriau visiems.

Vėliavą iškėlėme garbingai, šventiškai, vėliau mums atvykusios J. Sliomina ir V. Papaurėlienė padėkojo.

Labai skaudu, kad Lietuvos atgimimo laikų yra pas mus tokių Tarybų darbuotojų, kurios bijo viešumo, nenori klausytis žmonių — visuomenės balso. Gėda jiems.

K. SILEIKIS
A. SIMĖNAS
(iš viso 24 parašai)

Datos

1988. X. 23. SV. MISIOS

Gilus ruduo, bet pliūpteli pavasario
Svaigi banga — sielos krantus skalauja.
Ant mano Lietuvos užkrito Dievo ašara
Pražydo širdys, atitirpo kraujas.

Šviesus ruduo. Jis plakasi lyg vėliava
Gedimino pilyje. Prie mūsų glaudžiasi.
Šį rytmetį aukštai gražiai iškėlėme —
Mes augame — — —

Svalgus ruduo, bet atitirpo amžinasis pašalas.
Siela tikėjimais, ramybe apgyvendinta.
Ant mūsų Lietuvos užkrito Dievo ašara —
Tauta dabar pašventinta — — —

Rimgaudas GRAIBUS

Mieli skaitytojai!

LPS Rokiškio iniciatyvinė grupė sveikina Jus visus su artėjančiais Naujaisiais metais. Nelengvi, nervinės įtampos reikalaujantys buvo šie metai. Tai dvasinio ir moralinio patikrinimo laikotarpis. Bet ar atsimena, ypač jaunesnioji karta, didesnio dvasinio pakilimo metus?! Kiek permainų, mielų savo krašto patriotams, atnešė keli pastarieji mėnesiai! Vieninteliai ir pagrindiniai savęs ir visos tautos patikrinimo matai buvo TIESA, MEILĖ, TIKĖJIMAS.

Linkime, kad 1989-ieji būtų dar sėkmingesni, kad nebeliktų mumyse sustingimo ir abejingumo, kad vienybė triumfuotų mūsų širdyse, siekiant bendrų tikslų. Būkim stiprūs mes — bus stipri ir Lietuva.

KAIP JUS APTARNAUJA!

Ir paskatins naujovėms

Prieš mėnesį dvi dienas Pakruojyje vyko Lietkoopsąjungos visuomeninio maitinimo valdybos organizuotas zoninis virėjų, konditerių, padavėjų konkursas. Iš mūsų rajono dalyvauti šiame konkurse iškovojo teisę Kamajų valgyklos vyr. virėja D. Uldukienė, „Nemunėlio" restorano virėja R. Mekšėnienė, konditerijos cecho konditerė V. Spalčytė, „Žaros" kavinės padavėjas R. Kirstukas.

Konkurso metu buvo vertinamas dalyvių teorinis, praktinis ir namų darbas. Virėjos ruošė kompleksinius pietus, į kurių sudėtį įėjo daržovių ir žuvies patiekalai, konditerės gamino proginius konditerijos gaminius, padavėjai dengė stalus ir aptarnavo lankytojus pietų metu.

Konkurse sėkmė lydėjo mūsų rajono padavėją R. Kirstuką — jo teorinės žinios ir praktinis darbas gerai įvertinti, skirta pirmoji vieta. Įdomus ir virėjos R. Mekšėnienės namų darbas „Seimynėlė" (farširuotos lydekos). Pareikštos padėkos ir kitoms dalyvėms vyr. virėjai D. Uldukienei, konditerei V. Spalčytei. Šis konkursas dalyviams paliko gerą įspūdį, suteikė praktinių įgūdžių, paskatino naujovėms. Nepagrastai įspūdingai atrodė padavėjų paruošti stalai, konditerių pagaminti ir papuošti miniatiūriniai pyragaičiai, proginiai tortai.

VMĮU susivienijimo administracijos ir specialistų komisija darbuotojams, dalyvavusiems zoniniame konkurse, suteikė aukštesnes kategorijas. Tikimės, kad jie ateityje mūsų lankytojus pradžiugins naujesniais patiekalais bei gaminiais, aukštesne aptarnavimo kultūra, lauksime jų naujų gaminių Naujiesiems.

R. PARŠIUKAITĖ